

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Kolize nové koncepce právnické osoby (dle NOZ) s dikcí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

Přijetím zákona č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“) došlo k dovršení reformy trestního práva hmotného v České republice v souladu s požadavky vyplývajícími z mezinárodních závazků našeho státu. ZTOPO byl vytvářen a přijat za účinnosti dnes již neúčinného zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“). V roce 2014 došlo k přijetí zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“), který ho nahradil. V souvislosti s přijetím NOZ však nastaly určité problémy ohledně nesouladu některých pojmů mezi NOZ a ZTOPO, a to především v otázce přičtení odpovědnosti právnické osobě, na kterém je koncepce trestní odpovědnosti právnických osob v České republice založena.

Odborné diskuze, které předcházely přijetí ZTOPO, se shodly na závěru, že právnická osoba musí být chápána jako subjekt s vlastní vůlí, tj. na základě organické teorie. Dle důvodové zprávy však ZTOPO přenechává vymezení tohoto pojmu na právu soukromém. OZ z roku 1964 pojem právnické osoby konkrétně neupravoval. S účinností NOZ roku 2014 však přichází zákonná definice právnické osoby, která je vystavěna na modernizované teorii fikce, se kterou je však neslučitelná koncepce trestní odpovědnosti právnických osob a vyvstává tak řada aplikačních problémů.

Trestněprávní subjektivita právnické osoby

Dle některých teoretiků se nešťastným jeví ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO, který říká, že „*trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný [...]*“. Byla-li tato věta navázána na OZ z roku 1964, který vycházel z organické teorie, nevystával žádný problém. S účinností NOZ a nového zakotvení koncepce právnické osoby však přichází na mysl mnoho otázek. Ta nejpalčivější je, zda vůbec právnická osoba může odpovídat za trestné činy dle ZTOPO. NOZ totiž přiznává právnickým osobám právní osobnost (způsobilost mít práva a povinnosti), ale o jejich svéprávnosti se nezmiňuje. Skutečnost, že právnická osoba není svéprávnou lze doložit i ustanovením § 151 odst. 1 NOZ, podle kterého: „*zákon stanoví, popřípadě zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli*“. Není-li tedy právnická osoba nadána vůlí, logicky nemůže mít svéprávnost ani samostatně právně jednat. Tato mezera je vyplněna ustanovením § 164 odst. 1 NOZ, který uvádí, že jednání za právnickou osobu provádí člen statutárního orgánu jako její zástupce. „*Vycházíme-li z toho, že právnická osoba není svéprávná a sama o sobě nemůže jednat, potom nedává rozumný smysl tvrzení, že trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin atd. Aby byl zákon o trestní odpovědnosti*

právnických osob v souladu s konstrukcí právnické osoby jako fikce, potom by správná formulace měla skutečně znít např.: „právnická osoba odpovídá za protiprávní činy“ nebo „za trestný čin právnické osoby se považuje protiprávní čin spáchaný“ nebo podobně. Do doby, kdy bude zákon o trestní odpovědnosti právnických osob obsahovat formulaci „trestný čin spáchaný právnickou osobou“, lze oprávněně namítat, že právnická osoba sama trestný čin spáchat nemohla.“[1] Na druhé straně teoretikům stojícím v opozici se závěr deklarující, že přijetím NOZ vznikl nesoulad mezi ZTOPO a NOZ, jeví jako příliš striktní a dle jejich názoru tento názor jako takový směřuje jen k základní námitce proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob jako takové.[2]

Jak již bylo řečeno, právnická osoba jako taková není nadána vlastní vůlí, nemůže podle ní jednat a ani ji navenek projevovat. Zákonem je tedy stanoveno, že jednání právnické osoby představuje její projevy vůle, které jménem právnické osoby činí její orgány či zástupci jako fyzické osoby. Právní následky spojené s těmito projevy vůle se pak přičítají přímo právnické osobě jako subjektu práva a tedy i protiprávní jednání některého ze členů voleného orgánu je pro právnickou osobu zavazující. Tři kategorie podmínek, z nichž musí být alespoň jedna naplněna, aby bylo možné uvažovat o přičtení některého z trestných činů uvedených v § 7 ZTOPO právnické osobě, lze vyčíst z dikce § 8 odst. 1 ZTOPO. Jedná se o podmínku jednání jménem právnické osoby, v jejím zájmu či v rámci její činnosti. *„Všechny tyto korektivní znaky jsou stanoveny k vyloučení excesů jednajících osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d), je třeba je vykládat spíše restriktivně, a to s přihlédnutím ke smyslu a účelu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.“[3]*

Jednání jménem právnické osoby

Jednat jménem právnické osoby jsou schopny subjekty uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO, kterými jsou statutární orgán, jeho členové či jiné osoby k tomu oprávněné, osoby vykonávající řídicí či kontrolní činnost u právnické osoby, osoby vykonávající rozhodující vliv na její řízení nebo zaměstnanci a osoby v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů.

Za účinnosti OZ z roku 1964 bylo stanoveno, že *„právní úkony právnické osoby činí ti, kteří jsou k tomu oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládající listinou nebo zákonem“*, tj. statutární orgány. V souladu s tím byl i zákon č. [513/1991 Sb.](#), obchodní zákoník, dle kterého *„právnická osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce“*. ZTOPO na dikci těchto zákonů plně navazoval. Nicméně již za účinnosti OZ z roku 1964 panovaly mezi odbornou veřejností rozdílné názory na toto ustanovení. Kamenem úrazu byly neshody, zda se pod pojem „jednání jménem právnické osoby“ zařazuje i jednání jejího zástupce s ohledem na otázku, zda je pro právnickou osobu takové jednání, které překročuje meze oprávnění (typicky založeného plnou mocí), zavazující.

Dědič se Šámalem se s výkladem této problematiky vypořádali následovně. Dle jejich názoru zástupce právnické osoby nutně musí překročit svá oprávnění, aby mohl jednat protiprávně, a tedy příslušné ustanovení ZTOPO je nutno vykládat tak, že rozhodující je pro takové jednání pouze skutečnost, zda daná osoba má právní titul či nikoliv, jinak by bylo toto ustanovení neaplikovatelné. Není pak rozhodující, zda jednání založené na právním titulu je či není překročením zástupčího oprávnění.[4]

Ke zpřehlednění nedošlo ani s přijetím NOZ, dle kterého právnická osoba není svéprávná, neboť za ni rozhodují a její vůli nahrazují členové jejích orgánů a tito ji pak zastupují ve všech záležitostech. Na tomto podkladě pak můžeme konstatovat, že právnická osoba nikdy jednat sama nebude a bude vždy zastoupena.

Někteří teoretikové pak hovoří o tom, že pokud nebudeme považovat protiprávní jednání zástupce za

jednání jménem právnické osoby, nebude nikdy splněn předpoklad, že protiprávní čin bude spáchán jménem právnické osoby.[5]

Jednání v zájmu právnické osoby

Slovní formulace „jednání v zájmu právnické osoby“ se také neukazuje jako úplně šťastná volba. Šámal v komentáři k ZTOPO toto spojení chápe v nejširším možném smyslu, tj. získání jakékoliv výhody právnickou osobou (je zcela irelevantní, zda jde o majetkový, nemajetkový či jiný zájem).[6] Nicméně v návaznosti na předchozí text a konstatování, že dle NOZ právnická osoba nemá vlastní vůli, je nutné položit si otázku, zda osoba bez vůle může mít nějaký zájem.

Beran v této souvislosti poukazuje na pravidlo podnikatelského úsudku, které je zakotveno v § 51 zákona č. [90/2012](#) Sb., o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“). Dle jeho názoru v souladu s tímto pravidlem lze hovořit o jakési legalizaci protiprávního jednání, které by bylo učiněno v obhajitelném zájmu právnické osoby. Z toho pak vyvozuje, že v dané situaci by byla odpovědnou pouze právnická osoba a nikoliv osoba fyzická, která takové jednání provedla. Proto přichází s návrhem na vypuštění sousloví „jednání v zájmu právnické osoby“ a jeho nahrazení např. souslovím „jednání ve prospěch“. Toto spojení považuje za výstižnější s odůvodněním, že pro většinu právnických osob je typický majetkoprávní charakter, kdy majetek je třeba považovat za základ možnosti právnické osoby se zavázat. Z toho vyplývá, že zájem právnické osoby bude mít majetkový efekt, který lze zahrnout pod označení „prospěch“.[7]

Proti této argumentaci se důrazně ohrazuje Šámal s Eliášem, kteří argumentují zejm. tím, že použití pojmu prospěch by nebylo v souladu s výčtem trestných činů, jak jsou uvedeny v § 7 ZTOPO, neboť ten obsahuje i takové trestné činy, u kterých k žádnému prospěchu právnické osoby nedochází. Jako příklad uvádějí zejm. tzv. trestné činy z nenávisti, u kterých se dle jejich názorů rozhodně nedá hovořit o prospěchu právnické osoby.[8]

K zamyšlení zůstává, zda tato podmínka v textu zákona je nutná či nikoliv. Ze samotné povahy jednání za právnickou osobu vyplývá, že toto jednání má být prováděno v její prospěch. Je-li však provedeno takové jednání, které je v neprospěch čili na úkor právnické osoby, je možné ho zařadit pod excesivní jednání osob jednajících za právnickou osobu a sousloví „jednání v zájmu právnické osoby“ by tak mohlo být vypuštěno.

Jednání v rámci činnosti právnické osoby

Třetí alternativní předpoklad pro přičtení protiprávního jednání právnické osobě je sousloví „jednání v rámci činnosti právnické osoby“. I o tomto předpokladu však vedou odborníci trestního práva spory. Jedni považují za činnost právnické osoby jednání související s předmětem její činnosti či podnikání, který je stanoven v právním předpise, zřizovací listině, stanovách či příslušném rejstříku. Jiní však považují za jednání v rámci činnosti právnické osoby její reálnou činnost, kdy stanovy a ostatní dokumenty slouží pouze jako pomůcka k vymezení této činnosti.[9]

Beran opět upozorňuje na nesoulad NOZ se ZTOPO, když dle NOZ právnickou osobu zavazuje protiprávní čin, kterého se vymezené subjekty dopustí „při plnění svých úkolů“ (viz § 167 NOZ). Na druhé straně ZTOPO hovoří o přičtení jednání, ke kterému došlo „při činnosti právnické osoby“. Prostřednictvím gramatického výkladu tak Beran dospívá k názoru, že ZTOPO rozšiřuje delikttní způsobnost právnických osob nad rámec NOZ. *„Nelze totiž bez dalšího vyloučit interpretaci, že pokud statutární orgán vybočí ze svých úkolů, zároveň však přitom spáchá trestný čin „při činnosti právnické osoby“, bude za tento trestný čin právnická osoba trestněprávně odpovědná. To však již nebude platit v případě soukromoprávní odpovědnosti, neboť se nebude jednat o protiprávní čin, jehož se statutární orgán dopustil při plnění svých úkolů, nýbrž o exces. [...] Může se proto stát, že*

trestný čin bude přičten podle § 8 odst. 2 určité právnické osobě, ta ale za škodu tímto trestným činem způsobenou nebude odpovídat."[10] Nadto trestní odpovědnost fyzické a právnické osoby nepovažuje za zcela souběžnou a tvrdí, že tyto zásady jsou subsidiárně souběžné, tedy primárně by se měl postih zaměřovat na osoby fyzické a teprve tehdy, není-li to postačující, přistoupit k potrestání osoby právnické.

Výše uvedené rozporuje Šámal s Eliášem, kteří argumentují tím, že změna úpravy by vedla až ke změně koncepce přičitatelnosti jako takové, dokonce by mohlo dojít až ke změně koncepce trestní odpovědnosti právnických osob vůbec, která by mohla být chápána jako objektivní, což by bylo v rozporu se základní zásadou trestního práva hmotného, zásadou odpovědnosti za zavinění.[11]

Závěr

Bez jakéhokoliv projevení sympatií s tou či onou stranou si myslím, že tato problematika je opomíjena na úkor mediálně řešených nedostatků ZTOPO jako je např. rozsah kriminalizace právnických osob. Bylo by vhodné se zabývat i těmito nedostatky ZTOPO, neboť je vskutku nežádoucí, je-li vysloven názor, že soudy jsou nuceny sahat po interpretaci ZTOPO praeter legem. V této souvislosti by tedy měla být nastolena debata, jejímž cílem by měla být možnost postihovat právnické osoby bez jakýchkoliv pochybností.

Mgr. Denisa Slavíková,
advokátní koncipient

[KŠD LEGAL advokátní kancelář s.r.o.](#)

CITY TOWER
Hvězdova 1716/2b
140 00 Praha 4

Tel.: +420 221 412 611
Fax: +420 222 254 030
e-mail: ksd.law@ksd.cz

[1] BERAN, K. Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. Trestněprávní revue. 2014, č. 7 – 8. s. 179 a n.

[2] ŠÁMAL, E., ELIÁŠ K. Několik poznámek k článku „Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“. Trestněprávní revue. 2015, č. 3, s. 59 a n.

[3] ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 191.

[4] Tamtéž.

[5] BERAN, K. Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. Trestněprávní revue. 2014, č. 7 – 8. s. 179 a n.

[6] ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck,

2012, s. 193.

[7] BERAN, K. Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. Trestněprávní revue. 2014, č. 7 – 8. s. 179 a n.

[8] ŠÁMAL, E., ELIÁŠ K. Několik poznámek k článku „Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“. Trestněprávní revue. 2015, č. 3, s. 59 a n.

[9] BERAN, K. Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. Trestněprávní revue. 2014, č. 7 – 8. s. 179 a n.

[10] Tamtéž.

[11] ŠÁMAL, E., ELIÁŠ K. Několik poznámek k článku „Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“. Trestněprávní revue. 2015, č. 3, s. 59 a n.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Rozhodnutí Nejvyššího soudu ke změně klíče pro stanovení příspěvků na správu domu a pozemku, k samotnému stanovení příspěvků a k rozúčtování nákladů na služby](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 41.: Záruka za jakost v kupní smlouvě](#)
- [Dvacet let vlastní cestou. Arthur Braun o svobodě, číslech a lidském elementu advokacie](#)
- [Komu náleží vlastnické právo k náhradní veřejné komunikaci postavené investorem?](#)
- [AML rizika u luxusních nákupů](#)
- [Recentní judikatura Nejvyššího soudu k důvodům neplatnosti usnesení valné hromady](#)
- [Tlačítko pro odstoupení od smlouvy jako nový standard spotřebitelského online rozhraní](#)
- [Formální a materiální stránka přestupku; case study](#)
- [Cyber Resilience Act: od září 2026 budete muset hlásit incidenty i zranitelnosti. Jste na to připraveni?](#)
- [Sleva z ceny díla vs. náhrada škody při vadném plnění díla](#)
- [Dobré mravy jako krajní korektiv soudního rozhodování: vývoj judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu](#)